

Asia: OM 9/021/2016

Tuomioistuinviraston perustaminen

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko vai vastustatteko tuomioistuinviraston perustamista?

Kannatan

Mikä on yleinen arvionne toimikunnan ehdotuksesta?

Toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston perustamisesta voidaan pitää sinänsä kannattavana. Ehdotuksen suurin ansio on siinä, että toteutuessaan tuomioistuinvirasto toteuttaa tuomioistuinten itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Tuomioistuinten riippumattomuuden korostuminen on tärkeää.

Lisäksi, sikäli kuin voidaan arvioida uudistuksen edistävän tuomioistuinten työn järkevää ja tarkoituksenmukaista järjestämistä edistämällä tuomioistuinten hallintotehtävien hoitoa, voidaan esitystä pitää onnistuneena.

Miten arvioitte tuomioistuinviraston hoidettaviksi ehdotettuja tehtäviä?

Ehdotettuja tehtäviä voidaan pitää pääosin kannatettavina. Ehdotuksen mukaan tuomioistuinviraston tulee tehdä oikeusministeriölle ehdotus tuomioistuinten toimintamenoista sekä päättää hyväksytyin talousarvion mukaisesti toimintamenojen jakamisesta tuomioistuimille siltä osin kuin määrärahaa ei ole myönnetty suoraan tuomioistuimelle. Ehdotus tarkoittaa yksittäisen tuomioistuimen ja lopullisesti määrärahoista päättävän oikeusministeriön välisen neuvotteluyhteyden katkeamista ja korostaa siten tuomioistuinten riippumattomuutta. Samaten toimitilahallinnon keskittäminen vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta. Lisäksi esim. tulkkaus- ja käännöspalvelujen tuottaminen voisi olla kustannustehokasta keskitettynä. Sen sijaan on syytä harkita, missä määrin laajamittaisempi hallinnon keskittäminen on tarkoituksenmukaista, koska samanaikaisesti käräjäoikeuksien jo nyt tehokasta hallintoa kehitetään johdon tukijärjestelmiä jalostamalla.

Pidättekö toimikunnan arviota tuomioistuinviraston henkilöstömäärästä oikeana ja riittävänä?

Virastolle suunniteltu tehtäväkenttä on varsin laaja. Tehtävät ovat hyvin merkityksellisiä ja niiden hoitamiseen on oltava riittävä ja ammattitaitoinen henkilöstö, jos halutaan varmistaa toiminnan sujuvuus ja laadukkuus. Ehdotuksen perusteella ei ole edellytyksiä arvioida viraston oikeaa ja riittävää henkilöstömäärää.

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan kokoonpanosta ja nimeämismenettelystä?

Johtokunnan kokoonpanosta:

Tuomioistuinviraston johtokunta tulee suunnitellussa muodossaan käyttämään merkittävää valtaa virastossa ja siten koko tuomioistuinlaitoksessa. Ehdotuksessa ei ole esitetty vakuuttavia perusteluja sille, miksi asianajajan tulisi olla päättämässä tuomioistuimien toiminnasta. Perusteluna on tältä osin esitetty lähinnä ”monipuolisen osaamisen turvaaminen”. Asianajajan mukanaolosta ei voida katsoa olevan hyötyä tuomioistuinviraston tehtävien hoitamiseksi. Riippumattomuuden kannalta olisi myös arveluttavaa, jos yksi suurimmista asiakasryhmistä olisi päättämässä tuomioistuinten toiminnasta ja resursseista. Tältä osin voidaan yhtyä hovioikeudenneuvos Kimmo Vanteen esittämään eriävään mielipiteeseen.

Lisäksi voidaan pohtia, onko julkishallinnon johtamisen asiantuntijan mukanaolo johtokunnassa tarpeen. Ehdotuksen mukainen tuomioistuinvirasto on asiantuntijaorganisaatio. Viraston johtokunnalla on siten oltava viraston henkilökunnassa tukena asiantuntijat, joilla on erityisesti julkishallinnon johtamisen asiantuntemusta. Päättävänä elimenä johtokunta ei tarvitse jäsenekseen asiantuntijaa, vaan johtokunta voi käyttää apunaan asiantuntijoita. Jos asiantuntijajäsenen mukanaoloon päädytään, häneltä pitäisi voida edellyttää tuomioistuinten toiminnan tuntemusta.

Johtokunnan tulisi lähtökohtaisesti olla muodostettu vain tuomarijäsenistä ja tuomioistuimen muun henkilökunnan edustajien nimeämistä jäsenistä. Kokoonpanossa tulisi lisäksi näkyä käräjäoikeuksien merkittävä osuus tuomarikunnasta esimerkiksi siten, että käräjäoikeuksien tuomareilla ja laamaneilla olisi kummallakin oma edustajansa johtokunnassa.

Johtokunnan nimeämismenettelystä:

Kantaa otetaan vain käräjäoikeuksien osalta. Tältä osin esitetty menettely on monimutkainen ja häiriöille altis. Käräjäoikeuksien osalta ehdokkaiden valinta voitaisiin ratkaista paljon yksinkertaisemmin. Laamannikunta on suppea ja sen yhteistyö tiivistä, joten ehdokasasettelu varmuudella onnistuisi ilman enempää sääntelyä. Käräjätuomarit taas voisivat valita ehdokkaansa esim. nettipohjaisella äänestyksellä, jossa kaikki vakituiset tuomarit voisivat ilmoittautua ehdokkaiksi. On tärkeää, että yksittäisellä tuomarilla on välitön vaikutusmahdollisuus. Äänestyksen toimeenpanija voisi jatkossa olla tuomioistuinvirasto.

Miten arvioitte toimikunnan ehdotusta tuomioistuinviraston johtokunnan ja ylijohtajan välisestä toimivallanjaosta?

Ei huomautettavaa.

Mikä on kantanne toimikunnan esittämään viraston sijaintipaikkaan ja sijaintipaikan valinnassa huomioon otettaviin seikkoihin?

Aluepoliittisten syiden ei ole syytä vaikuttaa sijaintipaikan valintaan.

Oikeuslaitoksen toiminnan kehittämisessä on korostettu erilaisten sähköisten työvälineiden, etäyhteyksien, videoneuvottelujen ja etätöiden merkitystä. Palvelun tarjontapaikalla on katsottu olevan vähemmän merkitystä kuin sen sisällöllä. Ennakoitavissa on, että virastojen ja yksittäisten virkamiesten fyysinen asiointi keskusviraston ja sen eri toimintojen (mm. tuomarinkoulutuslautakunta) kanssa tulee jäämään melko vähäiseksi. Esim. koulutukset toteutetaan nykyisin pääosin video- tai Lync- yhteydellä. Voidaankin ajatella, että erilaisten sähköisten viestintämenetelmien välityksellä tuomioistuinviraston työ on menestyksellisesti järjestettävissä ja hoidettavissa muualtakin kuin pääkaupungista käsin. Toki on kuitenkin huomioitava, että sijaintipaikan on oltava liikenteellisesti hyvä.

Henkilöstön rekrytoinnin näkökulma huomioon ottaen on realistista lähteä siitä, että ammattitaitoisen henkilöstön saamiseksi viraston tulee sijaita jossain eteläisen Suomen suurista kaupungeista.

Muuta huomioitavaa?

Ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena tulisi olla ylempi oikeustieteellinen korkeakoulututkinto.

Ylijohtajan osaamisen ja tehtävien keskiössä on tuomioistuinprosessien kokonaisuuksien ymmärtäminen ja hallinta. Tehtävän menestyksellinen hoitaminen edellyttää oikeudenalojen ja oikeudenhoidon tuntemusta. Virkaan tulisi siksi nimittää oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut henkilö. Sanottu tutkinto antaa perusedellytykset laaja-alaisesti tarkastella ja ymmärtää eri oikeudenalojen ja lainkäyttöelinten toimintaa. Lisäksi ylijohtajan on toimittava kiinteästi yhteistyössä johtokunnan kanssa, joka puolestaan koostuu lähes kokonaan juristeista. Sanotuista syistä ylijohtajan viran hoitaminen edellyttää ylempään oikeustieteelliseen yliopistokoulutukseen antamaa osaamista. Tältä osin voidaan yhtyä JUKO ry:n pääluottamusmiehen Sari Ahon esittämään eriävään mielipiteeseen.

Falck Mika
Hyvinkään käräjäoikeus